

يىل : ۱ صايى ۸

يىللىقى

عثمانلى مملەكتى ايچىن ۱۲ غروش
روسىيە و عجمستان ايچىن ۲ روبلە
باشقا مملەكتلر ايچىن ۵ فرانك

صايدىسى ۱۰ پارا

تۈرك سۆزى

خلقە دوغرو كىتمەك ، خلق ايچون چاليشمق . . .

هفتەدە بر « تۈرك يۈردى » طرفىمىزە چىقاريلير

مدىرى جلال ساھىر

ادارە خانە

استانبولده نور عثمانىيە

جادە سىندە ۴۰ نومرولى

« تۈرك يۈردى »

پنجشنبه ۲۹ مائىس ۱۳۳۰

بو صايدىمەكى يازىلار :

تۈرك صرفى : تۈرك صرفى و شيوہ سەنە دائىر ؟ گە . وە . * مصاحبە : دەزانسانتە مونشرلر ، آقا كوندوز * شعر : بر
مارش ، جعفر آلپ * قانونلر : عسكرلك يىگى قانونى ، سرفىجەلى عزت * مىلى حكايە : تۈرك چوجوغى ، عمر سيف الدين *
ابتدائى تربيە ، رسم (قاريقاتور)

تۈرك صرفى

لفظ [۱] ايلىمىز :

۱ — كلمە ...

۲ — ارات ...

تۈرك صرفى و شيوہ سەنە دائىر

أصول

ھەر لسانك كىندىنە مخصوص بر بىنەسى وارددە . شىمدىيە
قادار تۈرك صرفى يازانلر عربچەنىڭ ياخود فرانسىزچەنىڭ
صرفلىرىنى نمونە اتخاذايدەرك تۈركچەنى بو ايكي لسانك قالىيلىرىنە
صوققە چالشمىشلرددە . . . لساندە ديگر «شأنيت RÉALITÉ» لر
گىبى قانونلىرىنى ، قاعدەلىرىنى كىندى سىنە سىندە طاشىر . اونلرى
نە باشقا لسانلردن ، نەدە كىتابلردن ايستەمەيە محتاج دەگىلەر .
تۈركچەنى تىدقيق ايتك ايستەينلردە اولجە باشقا لسانلر كى صرفلىرىنە
و نحولىرىنە دائىر بوتون بىلەيكلىرىنى اونوتمايدىرلر . ذھنلرندەكى
لسانە دائىر بوتون مفھوملرى چىقارماليديرلر . آنچىق بويە بر ذھن
تەصفىيەسى ياپىدقن صوگرا بر «شأنيت» ى باكر برگوزلە ترصد
ايتك ممكەن اولاييلير . بىز تۈركچەنى تىدقيق ايدەركن ذھنمىزدن
بو مفھوملرى آتاجىمىز گىبى تىخىر لسانىدە يوق فرض ايدە جگىز .
كىتابلردەكى تۈركچەنى دەگىل ، حىياتدەكى بالخاصە استانبولك
خالص تۈرك حىياتدەكى تۈركچەنى ترصد ايدە جگىز . واقعا
بو تىدقيقلر نتيجە سىندە اورتايە بر طاقم مفھوملر چىقاجق . . . فقط
بو مفھوملر شأنيتك برر آينەسى اولاجقدىر . بوقسە باشقا
لسانلردن ، ياخود لسانمىزك أسكى عالملىرىدن آلدىمىز مفھوم
چىرچىوہلىرىنە جانلى بر «شأنيت» ى زورلە صىقىشىدىرمايە
قالقماياجىمىز . حاصلى أسكىسى گىبى مفھوملردە شأنيت دەگىل
شأنيتلردە مفھوم آراياجىمىز ؛ و قاعدەلردن لسانى دەگىل ، لساندن
قاعدەلرى چىقارەجىمىز .

كلمە ، كىندى باشنە معناسى اولان لفظدر . « آغاچ ،
گوزەل ، گلىدى » گىبى ...

ارات ، كىندى باشنە معناسى اولمايوب بر كلمەيە الحاق
اولوندقدە اوڭا يىگى بر معنا علاوہ ايدەن لفظدر . « جى ،
لك ، لى . » گىبى ...

اراتنى « ضمىمە » [۲] ايدە قارىتىمىز مامالى !

ضمىمە ، صرفچە بسىط اولان بر كلمەنىڭ اشتقاق
نظرىدىن تىحليل ايدىلەسىلە ميدانە چىقاريلان مستخاۋى
بر جزؤدر (يعنى ئولمىش براداندر) . گو مىلك كلمە سىندەكى

[۱] لفظ — أسكى لسانچىلىرىمىز « معتبر لفظ ، غير معتبر لفظ »
دىيە لفظى ايكييە آيىرىيور و آغىزدن چىقان « قا ، تى ، قو » گىبى
لسانباتجە ھىچ بر قىمەت و معناسى اولمايان مھمل سىلرى غير
معتبر لفظ صىنقىندە صاييورلردى . « لفظ » بر لسانيات اصطلاحى
اولدىغىنە گورە لسانە داخل اولمايان سىلر ك لفظ عدايدىلە سىندە
ھىچ معنا و مناسبت يوقدر . بونك ايچىن بىز لفظى اداتلە كلمەيە
حصەر ايتىدك .

[۲] « ضمىمە » ايكي در . باشە گليرسە « داخلە » ،
نھايە گليرسە « لاحقە » دىيىلىر .



« لک » ، پلپازه کله سنده کی « بازه » ، آلدیوهن کله سنده « دیوهن » جزه لری گیی ...

اشتقاقجه قیمتلی اولان ضمیمه لری صرفجه هیچ بر قیمت یوقدر . چونکه بونلری اادات گیی ایسته دیگمز کله لرله برله شدیره رک مرکب کله لر یاپامایز . مثلاً « لک » ضمیمه سیله « اوچلک » دورتلک ، بشلک « صورتده کله لر یاپامایز .

و « آلدیوهن » قیاس ایدره رک « آقادیوهن » دییه مه یز .

تورکجه ده ادا تله لر ضمیمه لری آیرد ایتک غایت اهمیتیلدر . چونکه صو ک زمانلرده بعضی تصفیه جیلریمز :

— تورکجه کله ابداع ایدیورز ...

دییه ضمیمه لری اادات گیی قوللانمغه باشلادیلر . « آچماق ، اوچماق ، اوچقوچ » قیلندن شیوهیه مغایر تعبیرلر یاراتدیلر . بو ایدورما کله لرک ابداعی ضمناً ئولش قاعده لری احیا دیمک اولدینی ایچون یاشامق قابلیتدن محرومدر . بونکله برابر موقت بر زمان ایچین لسانمیزک بوزولماسنه سبب اولاییلر . بز دقت ایتلی و بونلرک استعماللرینه میدان ویرمه ملی یز ...

واقعا عربجه نیک سماعی صیغه لرینی قیاسی صیغه لر حالته صوقاراق عربلرجه قوللانیلما یان برچوق کله لر تولید و استعمال ایتیش و حالده ایتیمکده یز . حتی بوسیغه لری عجمجه یه بیله تشمیل ایتیش . مثلاً « مفکوره » کله سی ده بوقیلدندر .

تطمین ، تسریر ، فلاکت ، نزاکت گیی ... فقط اونو تمامالی زکه بومعامله آنجاق یابانچی لسانلر حقنده یاپیلا بیلیر .

هیچ بر ملت کندی اوزلسانی حقنده بوشیوه تخریبکار لغنی روا گورمز . فرانسزلر ، فرانسزجه کله تشکیلاتی خصوصنده لسانلرینک شیوه سنه

اوقادار دقت واعتنا ایتدیگرلری حالده یونان

قاعده سیله « سوسیولوژی ، مینه رالوژی ، گیی مه لن تعبیرلر تولیدندن هیچ صاقینامشلدرد .

بزده عربجه دن ، عجمجه دن قیاسه مخالف

بر صورتده کله لر تولید ایده بیلیرز . فقط تورکجه

ضمیمه لری اادات یرینه قویارق یاری جانلی یاری جانسز انجوبه لر یاراتامایز .

عربجه یه ، عجمجه یه قارش یالکیز بر استفا .

ده جی ، موقعنده یز ..

تورکجه یه گنججه : بر مفکوره جی عالی

مفکوره سینه قارش ی دویدینی احترام و تقدیس

حسریله ، اونک شیوه سنی محافظه ایتیمکجه مجبوردر .

اداتله ضمیمه یی ایجه آیرد ایده بیلمک ایچین اولای « تصریف » و « اشتقاق » عملیه لرینی بری برندن آیرد ایتک لازم کلیلر .

بر لسانی تکلم ایدنلرده « لسانی رهبرانه » نامی ویریلن بر ملکه واردرکه کله لرک مرکب و یا خود بسیط اولدیفنی ، نه صورتله تلفظ ایدیلوب نه معنایه دلالت ایلدیگنی تمیز ایدره رک تکلمک شیوهیه موافق بر صورتده اداره سنی تأمین ایدر .

فقط لسانی رهبرانه گوره بسیط اولان برکله « لسانیات » علمی ایچین مرکب اولاییلر .

لسانیاتجه بویله برکله نیک تحلیلندن چیقان نتیجه « اشتقاق » نامی ویریلر ...

لسانی رهبرانه ، مرکب طانیدینی کله لرده کی ادا تله

شعر

بر مارش

بگما قیلدیج ویر ، آی تورکک ، روحم سکا قورباندر ؛
بن جنکیزک ، آتیلانک سسلرینی دیکلدم ؛
آق خانلغک شانلی قارغا تورکوسنی سوبلدم .
آتالرم او آتادر ، قائمینه او قاندر .

اولوسمک یاساسنه بویون اگدم ، قورقامده ...
نیم یورددم بویوک آسیا . « باصدیم بر وطندر . »
تورکم ، کسکین قیلجیمی قهرمانلر قوشاتیر .
تورکم ، تورککک یاشادقجه یاشایاجق ، یاسامده .

آتالرم یشیل آغاچ دالریله تور توندی ؛
طوغلرینی صوغون آیلر سلاملادی ، اگیلیدی .
« قارا قوروم » شندی ، بویله یاس ایچنده ده گیلیدی ؛
جهانگیرکک موغولکیدی ، تاتارکیدی ، تورککیدی .

بوگون بگما بویون اگن داغلر ، طاشلر آزمیدر ؛
دون دهده می تورتن دالری نیچین نی تورتمه سین ؛
تولوم ، ظفر ، شرف ، تاریخ ، « بویوک امل » تورک ایچین .
تورککک ، یامان آتالقدردر ، شمشک ، آتش یاغدیبرر .

نیم یورددم ، بویوک آسیا ؛ « باصدیم بر وطندر . »
تورکم ، تورککک یاشادقجه یاشایاجق یاسامده ...

صفا آلب

تفریق ایده بیلیر . بو ادا تله لر کله لرله بیتیشدیره رک یگیدن
مرکب کله لر یاپیسیلیر . بو عملیه یه ده « تصریف » دینیلیر .

« تصریف » ملکه سی سلیقه صورتده عوامده
موجوددر . « اشتقاق » لری تعیین اقتدارینه گنججه
بو آنجاق « لسانیات » عالمینه مخصوصدر و مطلقاً تحصیل
ایله اکتساب اولونور .

تصریف ملکه سی : ادا تله رک سلیقی بر صورتده استعمالی
دیمکدر .

اشتقاق عملیه سی : ضمیمه لرک و جذرلرک علمی بر تحلیل
ایله میدانه چیقار یلانسندن عبارتدر .

برده « تصریف غلطی » واردرکه لسانی رهبرانه ،
تورکجه اولمایان تعبیرلری تورکجه یه بکزه تهرک ، بونلری
تورکجه کله لردن و ادا تله ردن مرکب برشکله قویما سیدر .

مثلاً : علامت سما (الکم صاعمال) ، دلباز (دیلباز) ،
فتح بلند (یدی بولن) ، نویدفتوح (ده لیک کوتوک) ،
بایموز (بالیمز) شکللرینه قونولشدرد .

طانیدیغمز بر ذات « دانشمند » کله سنی تورکجه
دانشمق مصدرندن مشتق صانیور ، « prestihe » کله سنی
« پرستش » تعبیریله قاریشدریوردی .

عجبا « فرات » نهرینه تورککک « مراد » نامی
ویرمه لری ده بوقیلدیمی ؟ ...

ادا تله ری « قید » رابطه ، عاطفه ، ندا » گیی کله لرله ده
قاریشدریورمالیدر . چونکه بونلر مستقل برر کله درلر .
حالبوکه ادا تله لرک برر جزئی تشکیل ایدرلر .

گ . و ع ...

مصاحبه

ده زانلشانه مونشدرلر

کنجلیکدن ، دین و دولتک ، وطن و ملتک استقبالی ،
اقبالی کنجلیکک آلسده اولدیغندن بحث ایتدیگجه
بوکولن دوداقلره ، غریب تبسملره ، قاش گوز اشارتله رینه
چوق تصادف ایدیورم . بونلر بگما ، هب اعتماد اولنمادیغنه
دلالت ایدن برر اصرار و رد اشارتی گیی گلیور .
فی الحقیقه اویله در ؛ اینانق ایچون ، ایناندرمق ، اقتناع
ایتک ، مدلل ، مقنع اثرلر اراهه ایلهمک لازمدر . فقط
ایتدیگک قادر گوستهر ، بو هدفی منظور اولمایان
بردیلدرد ، چونکه اوزاقدردر ، گوزدن ایراقدردر ، گورونلره
باقنجه ایش ده گیشیور . مخاطبکیز متصل دوداق بوکویور ،
ترا موایده ، یوله ده ، قهوه ده ، کتبخانه ده ایسه کز هب اطرافه